

BİR ÂŞIĞIN MASALI: HİKÂYE

Şeyh İbnü'l-Arabî'ye atfedilmiştir...

Bir gün bir Tanrı âşığı, şeyhinin evine gider. Şeyh onunla aşk hakkında konuşmaya başlar. Şeyh konuştuğca âşık yavaş yavaş erimeye başlar ve damla damla akan bir su oluncaya kadar giderek inceler. Bütün fiziksel varlığı, yerde biraz sudan başka bir şey kalmayana kadar şeyhin önünde çözüdür.

Tam o sırada şeyhin bir arkadaşı odaya girer ve sorar, “Biraz önce gelen arkadaş nerede?” Şeyh, yerdeki suyu gösterir ve “O adam işte bu su!” der.

Bu çeşit bir erime, şaşırtıcı bir “hâl” dönüşümüdür. Adam, yoğunluğundan öylesine kurtulmuştur ki aslı ne ise, ona dönüşmüştür: Bir damla sıvı... Tanrı'nın, “Biz bütün hayatı sudan yarattık.” dediği gibi, başlangıçtaki aslı, insan suretine sudan gelmişti.

Bu âşık, sadece kendi asıl özüne, hayatın kaynağı olan suya dönmüştür. Ve böylece biz de bundan şu sonucu çıkarabiliriz: Âşık, o varlıktır ki her şey onunla hayat kazanır.

POSTMODERN DURUM

İnsanın gerçek ve temel gereksinimleri, yüzyıllar boyunca pek fazla değişmemiştir. Sekiz yüzyıl önce, ilahiyatçı ve bir gizemci olan Ebu Hamid el-Gazali şunu ileri sürmekteydi: “İnsanın olgunlaşması, arınması şu yolla olasıdır ki Tanrı aşkı, insanın kalbini fethetmeli ve ona bütünüyle sahip olmalıdır ve eğer ona tümüyle sahip olamasa bile kalpteki her sevginin üzerinde olup ona hükmetmelidir.”

Bu cümleyi kavramak için bu Tanrı sözcüğünün şu eş anlamlara sahip olduğunu da bilmeliyiz: “Gerçek, hayatın kaynağı, her şeyin en ince hâli. Tanrı aşkı, en büyük Hakikat’ın aşkı”... Bu arayış, dini değil ama Gerçek’i ilgilendirir. “Tanrı aşkı”, bizim en gerçek olanla aramızdaki temel ilişkimizdir.

Yüzyıllar boyunca değişmiş olan, belki de Gerçek’e olan sevginin, Tanrı’ya kalpten duyulan sevginin yerini alabilen ve değiştirebilen kuvvetlerin şekli ve baskısıdır. Ve ileride değişebilecek olan da insanın arınması, olgunlaşması ve mutlu olabilmesi için gerekli bir ölçüt olarak Tanrı aşkı kavramı ve bilgisini insanların tümüyle yitirebilmesidir.

Sufi olmak, bir âşık olmaktır; ama herhangi bir çeşit âşık değildir o. Aşkın bizzat kendisi olabilmemiz için neyi seveceğimizi ve aşkın bizden ne istediğini bilmemiz gerekir, yani bunun için bilgiye gereksinimimiz vardır. Mevlânâ

Celaleddin-i Rumi¹ şunu söyler: “Nesnesiz aşktan daha büyük bir aşk yoktur.”

Geçmişte belki de insanların kendilerini bir parçası hissettikleri ve onlara, kurtuluş, hakikat ya da aydınlanmaya götüren dosdoğru bir yolu sağlayan kozmik bir düzen vardı. Manevi hakikatin sınırlı bir duruma gelmesinden önceki o dönemde, içinde bulunduğu koşullar ne olursa olsun, gerekli ahlâksal ve dinsel görevlerini yerine getirmiş olan herkese İlahi aşk ve merhamet sunuluyordu. Neredeyse herkes, umudun ön koşulunu kendi insanlığı içinde bulabiliyordu.

Bizler ise manevi bir belirsizlik ve büyük karşıtlıklarla dolu bir zamanda yaşıyoruz. Kültürel bir çöküşün işaretlerine tanık oluyoruz ve bir “umut vizyonu”nu özlüyoruz. Postmodern dönemde birçok kişi için bütün dinsel hakikatler, görecelileşmiş bir duruma gelmiş görünüyor; artık hiçbir din, mutlak gözüküyor. Bu durumda, imanlı ve ahlâklı bir hayat bile bir kurtuluş garantisi değil. Adı konmamış endişeler ve suçlarla birlikte yaşıyoruz. Meşgul, yoğun yaşantılarımızın yüzeyinin hemen altında, utanç ve değersizlik duygularına ait alt akımlar dolaşüyor. Evrensel tatmini, bir yaşantı biçiminde, bir meslekte, kendi imajımızda ya da romantik bir ilişkide bulmayı deniyoruz. Bazıları, kendi kendilerini kabul edebilmek, affedic ve anlayışlı olmak için tedavi görüyorlar. Her ne kadar ilahi yargıdan kurtulundusa da yatıştırılmayı reddeden varoluşsal suç, yakamızı bırakmıyor.

Bundan başka, bizleri geniş toplumsal varlıkla bitiştirecek olan ve ortaklaşa paylaşılan hiçbir kültürel mitos ya da bir-

1 Rumi (1207–1273) bütün zamanların en büyük veli ve edebî kişiliklerinden birisidir. Hayatının büyük bir bölümünü, bugün Türkiye’de bulunan Konya’da geçirmiştir. İslâm kültürü içinde, Kur’an’dan sonra en çok onun eserleri okunmaktadır.

leştirici vizyon da bulunmuyor. Dinsel biçim ve kısıtlamalara yapılmış olan kölelik, sadece kişinin kendisine tapınması ya da kişinin zorunlu bir biçimde kendisinden kaçmasıyla yer değiştirerek, hızla ortadan kalkıyor. Kişinin kendi kendisine tapması, birçok biçim içinde kendini gizler: Moda, sağlık ve meslek. Kişinin kendi kendisinden kaçmasına ise yaşantımızı giderek daha çok biçimlendiren büyük endüstriler hizmet ediyor: Profesyonel sporlar, alkol ve uyuşturucular, kumar, medya, cinsellik ve vahşete dönük eğlenceler. Bizleri birleştiren tek şey, sentetik ve parayla yönlendirilen bir “kültür.”

Çoğu insan, kendi kişisel manevi dünya görüşünü, büyük geleneklerin sunmuş olduklarından örnekler olarak oluşturmaya çalışıyor. Bir hemşire tarafından söylenmiş olan bu sözler, birçok insanın deneyimini özetlemektedir: “Dünyadaki manevi yolların çoğuna baktım ve hepsi de neredeyse aynı şeyi söylüyor gibi görünüyorlar. Hiçbirisine de bağlanamadım ve günlük yaşantının ortasında kutsal olanı anımsamak da zor.”

“BEN”İN KRALLIĞI

Aradığımız nedir? İnsan olarak durumumuz, bir acılar ve ölümler dünyası içinde yaşadığımızdır. Ne büyüklükte olursa olsun, hiçbir zevk bu gerçeği olumsuzlayamaz. Zevk vasıtamız, bedenimizdir ve beden de doyum, hastalık ve ölümle bağlıdır.

Cehennem cezasından artık korkmasak bile, kendi hayvansal benliğimizi bir biçimde ele almamız gerekir. İsteklerimizin hangilerinin gerçek ve belki de kalıcı bir mutluluğa götürebileceğini bilmeye çalışıyoruz. “Ne zaman” ve “Ne kadar”ın yeterli olduğunu bilmeye çalışıyoruz; ama hâlâ, bu hayvansal

benliğin sonsuz istekleri var. Bastırma / Repression ya da en azından kendi kendini disiplin altına almak, durumumuzun kaçınılmaz bir koşulu. Kimliğimizin kendisi, ego-benliğimiz, bedenden kaynaklanan bir psikolojik görünümler karmaşasıdır ve bedenin zevk alması ve hayatta kalabilmesiyle ilintilidir. Akıl dışı, yanılabilen ve sonuçta da ölümlü olan bir bedenle birlikte yaşamının içinde bir terör bulunmaktadır.

Bizleri, bedenle uzlaştıracak kültürel ve manevi değer sistemlerine sahip değiliz. Bedene hizmet ediyoruz, ama onun nasıl hizmet etmesi gerektiğini ona öğretmiyoruz. Bedene tapıyoruz, ama onu kutsamıyoruz. Bugünkü kültürel değer sistemlerimiz, insan toplumuna bugüne kadar sunulan en az manevi değerleri içeriyor. Aslında, hayatın anlamı, bilinçsizce işleyen bir yola / “mod”a indirgenmiş durumda: İstedığımızı satın alabileceğimiz bir işe girelim ve hayatın içinden en az acı ve rahatsızlık ile geçelim. Bizlere sunulan tatmin duygusu, iyi ve zeki tüketiciler ve etkili zevk arayıcıları olmanın getireceği tatmin. En sonunda da birkaçını tatmin edebilmek için isteklerimizin pek çoğunu bastırmak zorunda kalacağız.

Ama hâlâ, bu varoluş sorununuz yerinde duruyor. İsteklerimizi tatmin etmekten kurtulmuş olsak bile, hayatta tatmin olmaya ve ona bir anlam vermeye yarayacak bir şeye hâlâ sahip değiliz. Yargılayıcı Tanrı’yı bir kenara koymuş olsak bile, varoluşsal bir büzüşme, değersizlik, suç ve günah duygularını içimizde taşıyoruz.

Bu varoluşsal büzüşme, Gerçeklik’in manevi boyutlarından kopmuş olan “Ben”in kendisidir. Her günkü uyanık varoluşumuz içinde etkili olarak bütün “bildiğimiz” ve “olduğumuz” budur. Zevki arayan ve acıdan kaçınan bu “Ben” oluruz. Ama, zevk alma kapasitemiz sınırlıdır ve acıyla karşı karşıya gelmek de kaçınılmazdır. Bu duruma düşmekten

korunmaya çalışırken, kendimizi, psikolojik ve maddesel dünyamızın Mutlak Hükümdarı yapmak için bilinçsizce çabalar dururuz. Sınırları ve savunmaları olan bir krallık yaratırız. İstediklerimizi elde edebilmek ve istemediklerimizden de uzak durabilmek için güçlerimizi bir araya toplamak için savaşıyoruz. Bu, “Ben”in işi ve stratejisidir. Ama, maddeci bir açıdan bakılacak olsa bile bu krallık ancak bir örümcek ağının sağlamlığına sahiptir. Gururumuza ve bu ağı örmek için göstereceğimiz bütün dikkatli çabalara rağmen kader, hiçbir dirençle karşılaşmadan onu bir kenara süpürebilir. Güvenlik duygusu ve mutluluğumuz için maddi dünyaya dayanan bizlerin sürekli bir korku ve büzüşme durumu içinde yaşamamız pek şaşırtıcı olmamalı. İsteklerimize ulaşırken ve böylece, “mutluluk” diye adlandırdığımız neyse onu deneyimlerken bile, bunun gerçek mi olduğunu ya da ne kadar süreceğini sormaktan kendimizi alamıyoruz.

Bilincimiz, irademiz ve aşkımızı nasıl ele almalıyız? Bunlar, çeşitli biçimlerde insanların aklını karıştıran, saptıran ve baskı altına alan seçimler.

Bu insan yüzü

Acı ahırına bağlanmış bir biçimdir:

Bir bölümü Tanrı, bir bölümü melek, bir bölümü hayvan...

Ender olarak çözülen gizli bir büyü. (Rumi, D 568)

“Ben”imiz, dünya ile olan ilişkimizdir; ve bu ilişki, bir “kendilik” ve dünya ile nitelendirildiği sürece “İkilik” içindeyiz. Gerçek ile olan ilişkimiz bu. Dirençlerimiz, beklentilerimiz, şikâyet ve isteklerimiz, gerçekten var olana teğet geçip uçup gidiyor.

İnsanların büyük bir çoğunluğu, manevi gerçeğe ve kendi özlere yabancılaşmış bir durum içinde yaşıyorlar. Hayatı

doğrudan yaşamak ve insanın kendisini doğrudan bilmesi yerine, bütün deneyimler, öznel çarpıtmalar, savunma mekanizmaları ve kültürel önyargılar biçimindeki zihinsel ve duygusal şartlanma tabakaları içinden süzülmemekte. Bütün bu çarpıtma mekanizmasını, kendimiz olarak görüyoruz. Kendi yarattığımız “Sanal Bir Gerçek” içinde yaşıyoruz, ama daima giyimli, daima programa bağlı ve daima fantezi ekranına dönük olduğumuz için, kendimizi bilememiş durumdayız. Bu zamanların en iyisinde bile, insanların zihni hakikatten başka ne varsa onunla dopdolu: Tüketim kültürüne ait görüntüler, üretilmiş istekler, batıl inançlar, halüsinasyonlar, inançlar, inanç alerjileri ve nörotik bireyciliğe ait klişeler. Bu zamanların en kötüsü içinde de insan zihinleri, ulusçuluğa ait kitle psikozları, fanatizm, ırkçılık, kabilecilik ya da kökten dincilik ile işgal edilmiş olabilir.

BİLİNCİN ARINDIRILMASI

Bütün bu sürekli zihin sapmalarından dolayı insanlar, şimdiki ânı ve onun içerdiği hakikati bilememektedirler. Her şeyden önce, manevi bir eğitim ve dönüşümün, bizdeki bu çarpıtmaları en aza indirmesi ya da başka bir deyişle, zihnimizin nesnelliğini arttırması gerekir. Hayatlarımızın her alanında bu çarpıtmalar bulunduğu için, hayatımızın her alanında da yeniden bir eğitim uygulanmalıdır. Tek başına “meditasyon” yeterli olmaz. Bütün ilişki ve etkinliklerimizin içine de yeni bir bilinç getirmeliyiz.

İnsanın bütünsel gerçeği, “kişilik ötesi / transpersonal” gerçeği de içinde barındırır, ama bölüme, parçaya dönüşmüş olduğumuz için hakiki gerçekliği² dışta bırakıyoruz. Parçalar

2 True Reality karşılığı (çeviren).

üzerinde odaklanıyoruz. Bireysel insan kişiliğini, gerçeğin en son birimi olarak ele alıyor ama, her birimizin içinden ortak bir hayatın ve bilincin akmakta olduğunu görmezlikten geliyoruz. Ekolojik açıdan bilebiliyoruz ki hayatta her şey birbirine bağlıdır – su, mineraller, ışık ve diğer enerjilerin hepsi canlıların var olması için birbirleriyle yardımlaşırlar. Ama kendimize gelince, Görünmeyen Bir Gerçeğe ve ortak bir kişilik ötesi insanlık boyutuna bağlı olduğumuzu yadsıyarak kendi biricik psikolojik bağımsızlığımız hakkında fanteziler uyduruyoruz. Sanki yalnızmışız gibi yaşamaya çalışıyoruz.

Bunlara ek olarak, psikolojik olarak parçalanmış bir hâl, kendimize ait parçalar arasında sürekli bir iç çatışmanın olduğu bir hâl içinde varoluşumuzu sürdürüyoruz. Kendi içimizdeki birlik ilkesini unutmuş durumdayız. Sadece psikolojik olarak çok tanrılı olup kendi yarattıklarımıza tapmıyor, aynı zamanda, birçok benliğe sahip olduğumuz ve kendi öz benliğimizi bilemediğimiz için “çok benlikli”yiz de. Toplumsal benlikleri, isteklerden oluşan benlikleri tanıyoruz; geleneksel toplumun kendi senaryoları olan kendi benliklerimizin kasetleriyle meşgulüz. Kendi içimizde bu şekilde bölümlenmiş olduğumuz ve kendi içimizde çatışma hâlinde olduğumuz için, bu çatışmalı ve bölümlenmiş benliklere dayanan geçici uzlaşmalardan başka pek bir şey ummadan, toplumsal olarak da birbirimizle çatışan parçalar olarak varlığımızı sürdürüyoruz. Buna karşıt olarak, kişiler, bazen müzik sırasında, sevişirken ya da samimi bir tapınım hâlinde mümkün olduğu gibi, bu sahte ayrılık duygusunun çözülmesine izin verdikleri zaman, daha gerçek bir bireysellik ortaya çıkar ve bu bireysellikler arasında bir uyum mümkün olur. Bütünselleşmiş bir insan, başka bir bütünselleşmiş insanla karşılaşıncı, ortaya bir zıtlık /

antagonizm çıkmaz. Farklar olsa bile saygı vardır, çünkü birisinin bütünselliği, diğersinin bütünselliği ile çatışma hâlinde değildir.

En yüksek olgunlaşma derecelerine ulaşmış insanların tanıklıklarına göre, bizler de bütün Varlığı, bütün Gerçek'i bilmek potansiyeline sahibiz. Bu kişilik ötesi Gerçek'i bilebilir, ona sarılabilir ve ona katılabiliriz. Dahası, bütün bu Gerçek, aşkın elektromanyetik alanını oluşturmaktadır.

Sevgilinin suyu tüm hastalıkları yıkar.
Sevgiliyle "Birlik" in gül bahçesinde hiç diken olmaz.
Duydum ki kalpten kalbe açılan bir pencere varmış,
Ama eğer hiç duvar yoksa,
Bir pencereye bile gerek yoktur. (Rumi, D 511)

Ânın gerçeği, basitçe: "Oluşmakta olan Varlık, görünüşe çıkmakta olan bütün bir Birlik alanı ve kendini bilen Aşk" olarak özetlenebilir. Kendi gerçeğimiz de: "Bizler bu gerçeğin bütünleyicisiyiz, sadece bir parçası değil, ama onunla biriz" olarak özetlenebilir. Bizler, bütünü bir parçası değiliz, "bütün", biziz. İnsan, varlığın tümü, denizi içeren damladır.

Saf kalplerimiz dünyada dolanıyor.
Gördüğümüz her puttan hayrete düşüyoruz,
Ama her şeyin içinde anlamaya çalıştığımızız
Zaten biz neyse o. (Rumi, D 549)

Biz insanlar, kendimizi büyük bir şeye teslim etmeyi ve onun büyüklüğü içine alınmayı özleriz. Bir insanın ölçüsü, teslim olduğu ve hizmet ettiği şeyin ölçüsüdür. Bazı insanlar sadece kendi kurguları olan benliklerinin duyduğu ilgiye teslim olurlar. Bazıları ise toplumsal bir ideale, diğersleri de güzelliğe, aile sevgisine ya da dinsel inançlara teslim olurlar.

Ama geçmişte insanların teslim olduğu birçok şey, uygulanabilirliğini ve güvenilirliğini yitirmiş durumda. Var olanlar, ruhlarına inandırıcı gelmediği için, birçok insanın kendi değer ve inançlarını icat etmeye çalıştığı bir zamanda yaşıyoruz.

Az sayıda insan da hayatın amacının, kişinin kendi hayatını, Varlık'ın kendisine bir hediye olarak vermek olduğunu duyumsuyor.

Sufinin ellerinden sırlar saçılıyor

Krallıklar hep alsın diye.

Sokakta ekmek için dilenen birinden farklı olarak

Derviş, hayatını vermek için yalvarır. (Rumi, D 686)

Sadece en güçlü insanlar bunu yapabilir. Geri kalanlar ise geleneksel toplumsal ihtiraslar ve rollerin daha küçük tatminleri için buldukları yere yerleşirler. Ancak çok az sayıdaki insan hem yaratıcı bir biçimde kendi kendini ifade etmeye götüren yaşama tutkusunu hareket geçirebilir hem de aynı zamanda, kendi yaşamını Varlık'ın Yaratıcı Gücü'ne bir hediye olarak teslim edebilir.

GÜNÜMÜZE UYGUN BİR MANEVİYAT

İçinde yaşadığımız zamana uygun bir maneviyat arıyoruz. Hayatlarımızın bir gerçek olduğunu sadece görmemizi sağlayacak değil, ama bizleri, bütünsel insanlığımızın daha da bütünsel bir anlatımına zorlayacak bir vizyona gereksinim duyuyoruz.

Zamanımızın manevi açıdan zorluğu ve sınavı, kendi kutsal insallığımızı idrak edebilmektir ki doğal ve doğaüstü olan arasında, sonlu ve sonsuz arasında, zaman ve sonsuzluk arasında, yararlı uygulama ve gizemcilik arasında, toplumsal